

**Fågelinventering vid
Fagersjö, inför
detaljplan Teodoliten
1 m.fl.
Juni 2023**

stockholm.se

Titel

Fågelinventering vid Fagersjö, inför detaljplan Teodoliten 1 m.fl.
Juni 2023

Utgivningsdatum: 2023-10-04.

Utgivare: Exploateringskontoret Stockholms stad

Kontaktperson: Yusuf Ahmed och Sara Widlund

Exploateringskontoret, Stockholms Stad

Intern projektkod: AKN0170

Konsult: Uppdragsledare: Anna Koffman. Författare: Marlijn Sterenberg. Kvalitetsgranskare: Edwin Sahlin, Mova Hebert. Calluna AB

Bild framsida: gröngöling (bild: Marlijn Sterenberg)

Sammanfattning

Calluna AB har 2023 fått i uppdrag av Stockholms stad att utföra en häckfågelinventering vid Fagersjö i södra Stockholm. Bakgrund till inventeringen är detaljplan Teodoliten 1 m.fl. där bostäder planeras att byggas.

Totalt observerades 41 fågelarter under inventeringen som bedömdes häcka (kriterier från möjlig till säker häckning), se tabell 1. Tolv av dessa hör till de så kallade prioriterade fågelarterna: björktrast (NT), fisktärna (FD), gråsparv (50%), grönfink (EN), grönsiska (50%), kråka (NT), rödvingetrast (NT), rörsångare (NT, 50%), stare (VU, 50%), svartvit flugsnappare (NT), sävsparv (NT, 50%) och tornseglare (EN, 50%). En prioriterad art uppfyller minst ett av följande kriterier: 1) rödlistad, 2) minskande trend $\geq 50\%$ sedan 1980, eller 3) upptagen i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv.

I området finns det strukturer som är särskilt gynnsamma för att fåglar ska kunna häcka, för deras s.k. ekologiska funktion som till exempel hålträd.

Innehåll

Inledning	5
Uppdrag och syfte	5
Häckande fåglar i Sverige	6
Artskydd avseende fågel	6
Metod häckfågelinventering	8
Resultat	9
Sammanställning arter från inventeringen	12
Diskussion	15
Livsmiljö för fåglar	15
Rekommendation framåt	17
Referenser	18
Bilagor	19
Bilaga 1. Tabell över häckingskriterier	19

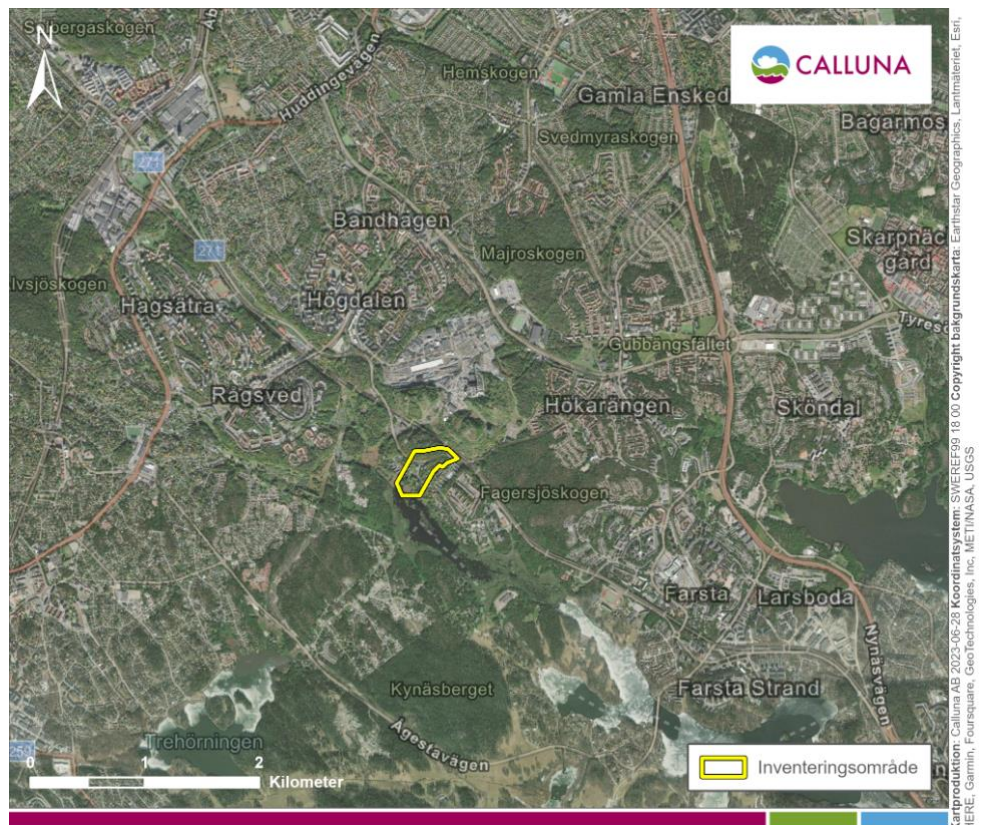
Inledning

Uppdrag och syfte

Calluna AB har 2023 fått i uppdrag av Stockholms stad att utföra en häckfågelinventering vid Fagersjö i södra Stockholm. Bakgrund till inventeringen är detaljplan Teodoliten 1 m.fl. där bostäder planeras att byggas.

Fågelinventeringens syfte är att konstatera vilka fågelarter som förekommer och hur de nyttjar området. Kunskapen är tänkt att användas i planering och genomförande av åtgärder så att nödvändig hänsyn tas till fågelfaunan.

Inventeringsområdets avgränsning framgår i kartan nedan och utgörs av planområdet och en buffertzoon.

Figur 1. Inventeringsområde (gult) för fågelinventeringen 2023.

Häckande fåglar i Sverige

I Sverige häckar cirka 250 fågelarter regelbundet. Förutom dessa tillkommer årligen ett antal mer eller mindre vanligt förekommande tillfälliga besökare. I EU:s fågeldirektivs bilaga 1 (2009/147/EC) upptas 66 av de svenska häckfåglarna, vilket innebär att de arterna anses särskilt viktiga samt att särskilda skyddsområden ska utpekas för dem.

På den svenska rödlistan finns 116 fågelarter upptagna, varav 61 bedöms vara hotade och ha en sämre status än kategorin NT Nära hotad (SLU Artdatabanken, 2020). Rödlistningen innebär inte något formellt skydd utan fungerar som en riktlinje som beskriver artens risk att dö ut. Det finns även rödlistningar på till exempel internationell nivå (IUCN) där en arts population i dess helhet bedöms.

RÖDLISTADE ARTER

Rödlistningen visar risken att en art dör ut. Bedömningen görs bland annat genom att jämföra artens populationsstorlek, populationsförändring, utbredning samt grad av habitatfragmentering mot en uppsättning kriterier.

Som **rödlistad** benämns de arter som uppfyller kriterierna för någon av kategorierna:

- Nationellt utdöd (RE)
- Akut hotad (CR)
- Starkt hotad (EN)
- Sårbar (VU)
- Nära hotad (NT)
- Kunskapsbrist (DD)

Som **hotad** benämns de rödlistade arter som kategoriseras som antingen CR, EN eller VU.

Rödlistningsangivelser i denna utredning följer den senaste rödlistan från Artdatabanken.

Artskydd avseende fågel

Enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) är alla vilda fåglar skyddade. Artskyddsförordningen är en förbudslagstiftning, den är strikt och dispensmöjligheterna är mycket begränsade. Genom artskyddsförordningen har en väsentlig del av bestämmelserna gällande skydd av arter i EU:s fågeldirektiv (2009/147/EG) och art- och habitatdirektiv (1992/43/EEG) genomförts i svensk lagstiftning. Artskyddsförordningen är att betrakta som en precisering av 2 kap. miljöbalken (MÖD 2013:13) och för att leva upp till bland annat lokaliseringsprincipen är det viktigt att fridlysta, skyddade, arter utreds tidigt i prövningsprocesser. Utlöses förbud enligt artskyddsförordningen, och dispens inte kan medges, förhindrar det verksamheten från att genomföras (Naturvårdsverket, 2023).

Med den ändring av artskyddsförordningen som trädde i kraft den 1 oktober 2022 särskiljs skyddet av fåglar från övriga djur. Fridlysningsen innebär att det bland annat är förbjudet att avsiktligt döda fåglar och att avsiktligt störa fåglar, särskilt under uppfödnings- och häckningsperioder, om inte störningen saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen till den nivån.

En åtgärd är avsiktlig om en verksamhetsutövare känner till att en åtgärd eller en verksamhet kan döda eller störa fåglar på ett otillåtet sätt (Naturvårdsverket, 2023). Om syftet med en åtgärd eller verksamhet inte är att avsiktligt fånga eller döda fåglar gäller inte förbuden på individnivå utan först om det finns risk att populationen inte kan upprätthållas (Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, 2022).

NATURVÅRDSVERKETS REKOMMENDATION GÄLLANDE PRIORITERING AV FÅGELARTER

Alla vilt förekommande fågelarter är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen.

Naturvårdsverkets vägledning säger dock att följande arter bör prioriteras även om alla fågelarter omfattas:

- Arter markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1 (betyder att de är upptagna i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv).
- Rödlistade arter.
- Arter vars populationer har minskat med 50 % eller mer sedan 1980.

Data om populationstrender är hämtat från den lista på fåglar som Sverige i den s.k. artikel 12 rapporteringen för fågeldirektivet, har rapporterat till EU. Rapportering av fågeldirektivet görs vart sjätte år, den senaste rapportering skedde den 31 juli 2019 och där gjordes en trenduträkning för perioden 1980–2018. Eionet är hemsidan där all data som Sverige rapporterade 2019 enligt fågeldirektivet finns publicerad.

Metod häckfågelinventering

Fågelinventeringen utfördes genom en variant av linjetaxering där inventeringsområdet genomströvades med korta stopp (punkttaxering) för att spana och lyssna efter förväntade och eventuellt förekommande arter.

Besöken genomfördes tidigt på morgonen och under väderförhållanden som varken störde inventerarens observationsförmåga eller väsentligt påverkade fåglarnas aktivitet, d.v.s. ingen inventering gjordes vid stark blåst eller ihållande regn. Sista besöket gjordes sent på kvällen för att inventera nattsångare, fåglar som är mest aktiva på kvällen och natten.

Inventeringsarter var alla arter som observerades med häckningskriterier. Alla observationer registrerades (med typ av aktivitet, se bilaga 1) i inventeringsverktyget (Fieldmaps för ArcGIS) på smartphone. När samtliga fältbesök var klara, gjordes en enklare revirkartering vid vilken antalet revir bedömdes (utifrån förekomst, typ av aktivitet och även hänsyn till föredragen biotop).

Inventeringarna utfördes vid sex tillfällen under häckningssäsongen 2023: 20/3, 6/4, 3/5, 23/5, 13/6 och 15/6, av erfarna fågelskådare Edwin Sahlin, Marlijn Sterenberg och Caroline Kling.

Resultat

Totalt observerades 41 fågelarter under inventeringen som bedömdes häcka (kriterier från möjlig till säker häckning), se tabell 1. Tolv av dessa hör till de så kallade prioriterade fågelarterna (se sidan 7): björktrast (NT), fisktärna (FD), gråsparv (50%), grönfink (EN), grönsiska (50%), kråka (NT), rödvingetrast (NT), rörsångare (NT, 50%), stare (VU, 50%), svartvit flugsnappare (NT), sävparv (NT, 50%) och tornseglare (EN, 50%) (figur 2).

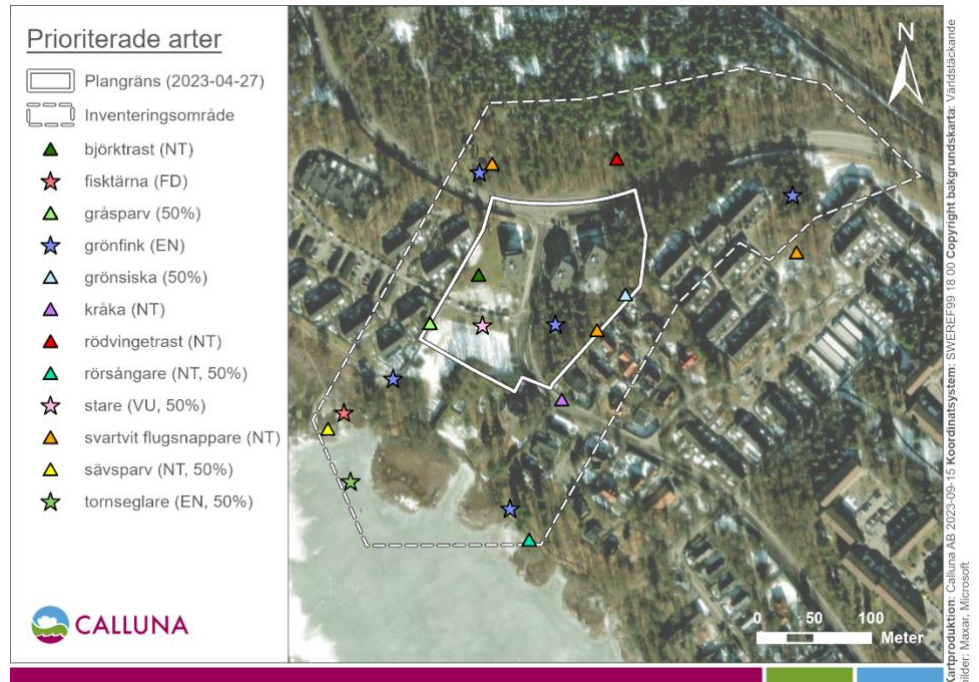
Tre andra prioriterade arter observerades men bedöms inte vara knutna till projektområdet genom att de har häckplats där. En fiskgjuse (FD) sågs födosökande över sjön och kan ha häckplats någonstans vid Magelungen, men har inte boplat (stor risbo i grov tall) inom själva inventeringsområdet. Fiskmås (NT) och östersjötrut (VU) sågs också födosökande över sjön och kan häcka på platta tak i närheten. Under fältbesöken noterades inga häckningsbestyr vid taken inom inventeringsområdet, utan arterna sågs främst förbiflygande vid Magelungen.

Övriga fågelarter som bedöms kunna häcka i området men inte är prioriterade arter visas i figur 3, 4 och 5.

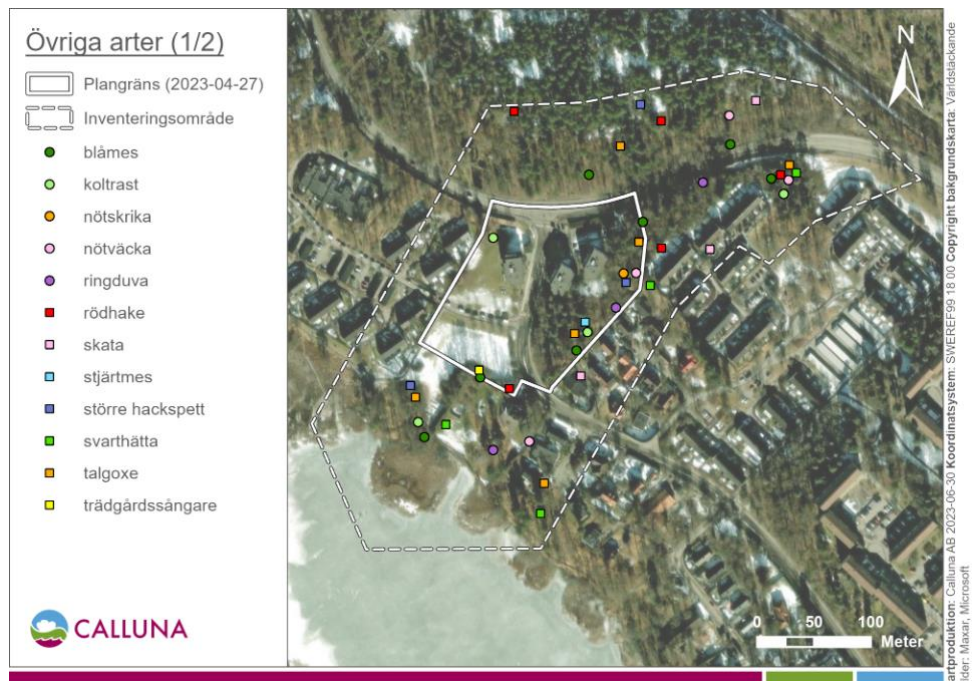
Dessutom registrerades ytterligare två arter som kan använda inventeringsområde för födosök och rast, vilka var gråhäger och knipa. Gråhäger jagar efter fisk i strandzonen, och knipa födosöker ute i Magelungen men har boplat i håligheter, antingen naturligt i träd eller uppsatta holkar. Knipa har endast noterats förbiflygande vid Magelungen, och har inte på något mer sätt kunnat knytas till inventeringsområdet.

Vid naturvärdesinventeringen 2021 gjordes ett utdrag av naturvårdsarter från artportalen (tidperioden 1990–2021) i ett buffertområde av 200m omkring dåvarande inventeringsområde. Följande fågelarter fanns med i utdraget men har inte observerats under inventeringen 2023: entita (NT, 50%), grå flugsnappare, grönsångare (NT), gök, järnsparv (50%), näktergal (50%), rödstjärt, sidensvans, skogsduva (50%), spillkråka (NT, FD), stenknäck, ärtsångare (NT).

Fågelinventering vid Fagersjö, inför detaljplan Teodoliten 1 m.fl.
10 (19)

Figur 2. Karta med revirbedömning över prioriterade arter (rödlistade, $\geq$ 50% minskning 1980–2018, bilaga 1 fågeldirektivet). Kartmarkeringarna motsvarar platser där fåglar bedömts ha revir, exempelvis där en fågelart observerats sjunga eller på andra sätt kunnat knytas till platsen.

Figur 3. Karta med revirbedömning över ej prioriterade arter, del 1.

Figur 4. Karta med revirbedömning över ej prioriterade arter, del 2.

Figur 5. Karta med revirbedömning över ej prioriterade arter som är knutna till vattenmiljöer.

Sammanställning arter från inventeringen

Tabell 1. Fågelarter i bokstavsordning som noterades under inventeringen och bedöms häcka i inventeringsområdet. Prioriterade arter i röd text. 50% = negativ trend, $\geq 50\%$ populationsnedgång perioden 1980–2018. Rödlistade arter utgår från 2020 års bedömning. FD = Fågeldirektivet hänvisar till arter markerade med B i bilaga 1 till Artskyddsförordningen.

Artnamn (röd text = prioriterad art)	Högsta häckningskriterium	Bedömt antal revir	Kommentar
Björkrast (NT)	Säker häckning (16)	1	
Blåmes	Säker häckning (13)	7	
Bofink	Möjlig häckning (3)	1	
Domherre	Möjlig häckning (3)	1	
Fisktärna (FD)	Möjlig häckning (2)	1	
Gråsparv (50%)	Möjlig häckning (3)	1	
Gräsand	Trolig häckning (5)	1	
Grönfink (EN)	Möjlig häckning (3)	5	
Gröngöling	Möjlig häckning (2)	1	
Grönsiska (50%)	Möjlig häckning (2)	1	
Gärdsmyg	Möjlig häckning (3)	2	
Kanadagås	Säker häckning (14)	1	
Knölsvan	Säker häckning (13)	1	
Koltrast	Möjlig häckning (3)	4	
Korp	Möjlig häckning (2)	1	

Artnamn (röd text = prioriterad art)	Högsta häckningskriterium	Bedömt antal revir	Kommentar
Kråka (NT)	Trolig häckning (5)	1	
Lövsångare	Möjlig häckning (3)	2	
Nötskrika	Trolig häckning (5)	1	
Nötväcka	Möjlig häckning (3)	4	
Pilfink	Säker häckning (13)	1	
Ringduva	Trolig häckning (6)	3	
Rödhake	Möjlig häckning (3)	5	
Rödvingetrast (NT)	Möjlig häckning (2)	1	Lämplig biotop och observation sent i säsongen men osäker om arter verkligen häckar i området
Rörsångare (NT, 50%)	Möjlig häckning (3)	1	
Skata	Säker häckning (16)	3	
Skäggdopping	Säker häckning (16)	1	
Sothöna	Trolig häckning (5)	2	
Sparvhök	Trolig häckning (5)	1	
Stare (VU, 50%)	Säker häckning (16)	1	
Stjärtmes	Möjlig häckning (2)	1	Födosök i skogen men häckningsplats i blöt skog runt sjön

Fågelinventering vid Fagersjö, inför detaljplan Teodoliten 1 m.fl.
14 (19)

Artnamn (röd text = prioriterad art)	Högsta häckningskriterium	Bedömt antal revir	Kommentar
Större hackspett	Möjlig häckning (4)	3	
Svarthätta	Möjlig häckning (3)	4	
Svartvit flugsnappare (NT)	Möjlig häckning (3)	3	
Sädesärla	Säker häckning (13)	1	
Sävspurv (NT, 50%)	Möjlig häckning (3)	1	
Sävsångare	Möjlig häckning (3)	3	
Talgoxe	Säker häckning (16)	6	
Taltrast	Möjlig häckning (2)	1	
Tornseglare (EN, 50%)	Möjlig häckning (2)	1	
Trädgårdssångare	Möjlig häckning (3)	1	
Trädkrypare	Möjlig häckning (2)	2	

Diskussion

Livsmiljö för fåglar

Planområdet består mestadels av blandskog med lundkaraktär, öppna gräsytor med buskage och brynmiljöer, bostäder med trädgårdar. I buffertzonen finns vegetationsrik strandkant och en hållmarksskog med värden för såväl ädellöv- som barrskog norr om Magelungsvägen. I blandskogen står hålträd av asp, ek och tall vilka ger häckningsmöjligheter för arter som nötväcka, talgoxe och svartvit flugsnappare.

En stor del av de påträffade arterna är knutna till skog och många av dessa arter kan även finnas i (större) parker och trädgårdar. Inga barrskogsmesar (som till exempel tofsmes eller svartmes) observerades, vilket beror på att skogsområdet söder om Magelungsvägen är för litet för att fungera som häckningsmiljö samt att biotopen inte är den rätta. Området kan dock fungera som födosökmiljö och spridningsmiljö för barrskogarter som eventuellt häckar i den större skogen norr om Magelungsvägen.

Gräsytan angränsar till en trädunge som erbjuder lämpliga häckningsmöjligheter för arter som björktrast, stare och gröngöling. Dessa arter häckar i träd och födosöker bland annat i öppen gräsmark. I trädungen står några skyddsvärda träd.

Buskage finns såväl i skogsområdena, som vid gräsmattan och i trädgårdarna. En mängd fågelarter bygger bo i buskar, som koltrast, rödhake, svarthätta och trädgårdssångare. Trädgårdarna vid bostäder erbjuder även viktiga häckningsmiljöer för gråsparv.

Större hackspett är vanlig, även i urbana miljöer men är en nyttig fågel även för andra fågelarter liksom för fladdermöss och vedlevande insekter, eftersom de hackar ut ett nytt bohål varje år. Många andra hålhäckande fåglar, såsom nötväcka och svartvit flugsnappare, kan inte detta själv och är därför beroende av att bohål uppstår på andra sätt.

Magelungens strandkant är vegetationsrik och erbjuder därmed häckningsmöjligheter för arter som sävsångare, skäggdopping, fisktärna, gräsand och knölsvan.

Inventeringsområdet bedöms inte ha några höga värden som rastplats för fåglar.

**Fågelinventering vid Fagersjö, inför detaljplan Teodoliten 1 m.fl.
16 (19)**

De observerade arterna med häckningskriterier är förväntade arter för den här platsen och miljön.

Figur 6. Miljöbild från skogsområdet, kuperad blandskog med trädslag som tall och ek.

Figur 7. Öppen gräsyta med trädunge, buskar och angränsande trädgårdar, sydvästra delen av inventeringsområdet.

Rekommendation framåt

Hänsyn till fåglar kan visas genom att spara, och nyskapa, viktiga strukturer som hålträd, (bärande) buskar och trädrad längs vägar och mellan bebyggelse. I området finns ett flertal naturvärdesträd, varav några även klassats som särskilt skyddsvärda träd med håligheter vilka är viktiga strukturer för fågellivet (Scarpellini 2022).

Att placera fågelholkar i kvarvarande skogspartier ökar tillgång till boplatser för hålhäckande fåglar. För tornseglare, som häckar i byggnader, kan hänsyn tas vid byggnation av nya byggnader så att lämpliga boplatser finns, till exempel genom placering av holkar.

En generell åtgärd vid exploateringsprojekt för att visa hänsyn mot fåglar, är att inte avverka träd under fåglarnas häckningstid, då en uppenbar risk finns för att fåglar störs och kan dödas (ägg riskerar att förstöras om bon förstörs). Häckningstiden är generellt från mars till och med augusti beroende på art, väder och antalet kullar. Behöver träd ändå tas ner under häckningstid rekommenderas att undersöka förekomst av fågelbon noggrant innan avverkning.

Referenser

Birdlife Sverige (2022). Program för fågelskydd och naturvård.
Version 2022-02-12.

Naturvårdsverket (2009). Handbok för artskyddsförordningen. Del
1 och 2. Handbok 2009:2 och 2009:3. ISBN 978-91-620-0160-5
och 978-91-620-0161-2.

Naturvårdsverket (2022). Ny vägledning – tolkning av förändringar
i artskyddsförordningen – fridlysning fåglar i samband med
skogsbruk. Diariennr Nv-04718-22

<https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/dokument/vagledning/nv-vagledning-tolkning-av-forandringar-i-artskyddsforordningen-fridlysning-faglar-i-samband-med-skogsbruk.pdf>

Naturvårdsverket (2023). Artskyddshandboken och vägledning om
artskydd. [online] Tillgänglig:

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/arter-och-artskydd/artskyddshandboken-och-vagledning-om-artskydd>.

Scarpellini, A. (2022). Naturvärdesinventering (NVI) – Detaljplan
för Teodoliten 1 med flera, Stockholms Stad. Calluna AB

SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU,
Uppsala.

SLU Artdatabanken (2022). Artfakta – naturvård. SLU, Uppsala.

Svensk fågeltaxering (2021). Svenska fågelindikatorer (utdrag ur
Årsrapporten för 2021). LU, Lund.

Webbsidor

Eionet där all data som Sverige rapporterade enligt fågeldirektivet
2019 finns publicerad. Täcker perioden 1980-2018 (mest aktuella)

<https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/report?period=3&country=SE>

Bilagor

Bilaga 1. Tabell över häckningskriterier

Möjlig häckning

1. Obs under häckningstid
2. Obs under häckningstid och i lämplig biotop
3. Sjungande hane eller andra häckningslåten
4. Par i lämplig biotop

Trolig häckning

5. Permanent revir (obs under >2 dagar)
6. Spel, lek, parning
7. Besök vid sannolik boplats
8. Adult upprörd, varnande på grund av ägg eller ungar i närheten
9. Adult med ruvfläckar
10. Bobygge, utgrävnings eller uthackande

Säker häckning

11. Avledningsbeteende, adult spelar skadad
12. Använt bo påträffat
13. Nyligen flygga ungar eller dunungar (borymmare)
14. Adult in/ut från bo på sätt som visar boet är bebott
15. Adult med exkrementssäcker
16. Adult med föda till ungar
17. Äggskal påträffade
18. Bo där adult setts ruvande
19. Bo där ungar hörts
20. Bo där ägg eller ungar setts